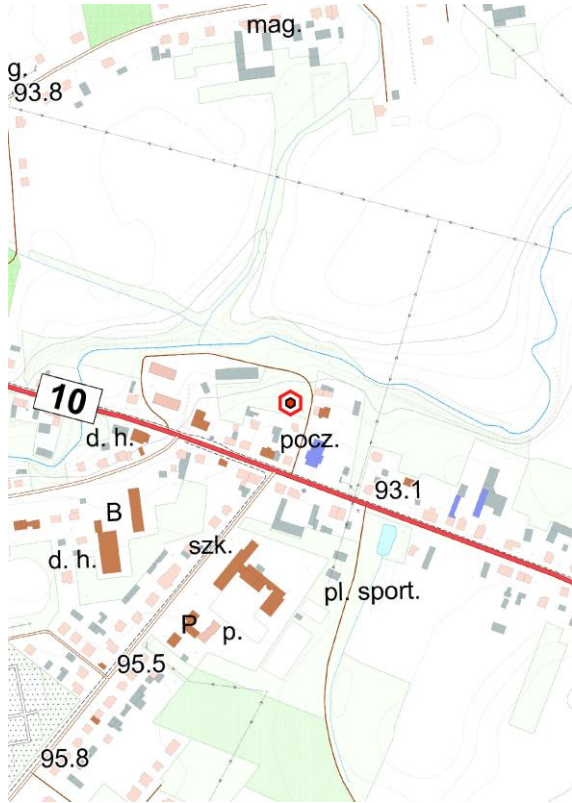

GEZ		KARTA ADRESOWA ZABYTKU		3. Miejscowość	
1. Nazwa		2. Czas powstania		SADKI	
CMENTARZ EWANGELICKI		XIX w.			
7. Fotografia z opisem wskazującym orientację w stosunku do sąsiednich terenów lub stron świata albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym				4. Adres	
 widok w kierunku północno-wschodnim widok w kierunku południowo-zachodnim				ulica i nr: -	
				nr działki: 201/1	
				współrzędne: 53.159463, 17.456374	
				5. Przynależność administracyjna	
				województwo kujawsko-pomorskie	
				powiat nakielski	
				gmina Sadki	
				6. Formy ochrony	
				Obiekt ujęty w gminnej ewidencji zabytków Gminy Sadki, przyjętej zarządzeniem nr 55.2026 Wójta Gminy Sadki z dnia 7 września 2026 r.	
				 Gmina Sadki – fragment mapy lokalizacyjnej z zaznaczoną lokalizacją obiektu. Opracowanie własne w środowisku QGIS na podstawie usługi BDOT10K	

widok w kierunku północno-wschodnim

widok w kierunku południowo-zachodnim

8. Historia, opis i wartości

Sadki, jako miejscowość o rozwiniętej strukturze osadniczej i wielokulturowej przeszłości, zachowały w swoim krajobrazie ślady obecności różnych grup wyznaniowych, w tym ludności ewangelickiej. Jednym z takich elementów był cmentarz ewangelicki, stanowiący istotny komponent historycznego układu przestrzennego wsi.

Obiekt zlokalizowany jest we wschodniej części miejscowości, w obrębie zabudowy. Jest to sytuacja stosunkowo rzadka, ponieważ nekropolie tego typu sytuowano zazwyczaj na obrzeżach miejscowości lub poza zwartą zabudową. Cmentarz znajdował się około 50 m od obecnej ul. Ignacego Tomyśłaka, dawnej drogi Nakło–Wyrzysk, przy drodze gruntowej, na terenie płaskim.

Cmentarz ewangelicki założony został jako nekropolia na planie prostokąta, o prostym układzie przestrzennym, co potwierdzają materiały archiwalne. Obecnie jego struktura przestrzenna uległa całkowitemu zatarciu.

W wyniku działań prowadzonych w latach 1980–1986, związanych z planowaną realizacją inwestycji infrastrukturalnych, obiekt został zniszczony. Zatarciu uległ zarówno układ przestrzenny, jak i materialne elementy dawnej nekropolii, w tym nagrobki, ogrodzenie, układ alejek oraz kompozycja zieleni.

Obecnie teren dawnego cmentarza ma charakter nieużytku, porośniętego roślinnością ruderalną i samosiewami. Brak jest czytelnych reliktywów sepulkralnych. Jedynie pojedyncze drzewa, wskazywane w źródłach jako pozostałości dawnego zadrzewienia, w tym m.in. jesiony, mogą stanowić ślad dawnej kompozycji cmentarnej.

Wartość historyczna miejsca wynika przede wszystkim z jego dawnej funkcji jako cmentarza ewangelickiego, związku z wielowyznaniową historią Sadek oraz znaczenia jako niematerialnego śladu po dawnej społeczności ewangelickiej. Pomimo zniszczenia materialnych elementów nekropolii teren ten pozostaje ważnym miejscem pamięci i powinien być traktowany z poszanowaniem jego dawnego, sepulkralnego charakteru.

9. Stan zachowania i postulaty dotyczące konserwacji

Stan zachowania dawnego cmentarza należy określić jako bardzo zły, z całkowitym zatarciem jego materialnej i przestrzennej struktury. Nie zachowały się czytelne elementy dawnej nekropolii, takie jak nagrobki, ogrodzenie, układ alejek czy wyraźne granice założenia. Teren jest zdegradowany, nieuporządkowany i pozbawiony form upamiętnienia dawnej funkcji sepulkralnej.

W pierwszej kolejności wskazane jest przeprowadzenie rozpoznania terenowego i archiwalnego w celu możliwie dokładnego określenia zasięgu dawnego cmentarza. Ustalenie przybliżonych granic nekropolii powinno stanowić podstawę do dalszych działań porządkowych, informacyjnych i ochronnych.

Należy rozważyć wprowadzenie formy upamiętnienia miejsca, np. poprzez ustawienie tablicy informacyjnej lub symbolicznego elementu wskazującego na dawną funkcję terenu. Wskazane jest także uporządkowanie obszaru oraz zachowanie istniejących drzew mogących stanowić relikty dawnego założenia cmentarnego.

Ze względu na całkowite zatarcie układu przestrzennego nie jest możliwe odtworzenie historycznej formy cmentarza bez pogłębionych badań. Istotne pozostaje jednak zachowanie pamięci o jego istnieniu jako ważnego elementu wielokulturowego dziedzictwa miejscowości.

W przypadku planowania jakichkolwiek prac ziemnych lub inwestycyjnych na tym terenie należy uwzględnić dawny sepulkralny charakter miejsca oraz możliwość występowania nieujawnionych reliktywów związanych z funkcją cmentarną.

10. Wykonanie karty (autor, data i podpis)

**Kinga Makowska
Michał Horbowicz
Ochrona Zabytków KRESY
03.2026 r.**

11. Zatwierdzenie karty (podpis wojewódzkiego konserwatora zabytków)*

*dotyczy zabytków niewpisanych do rejestru zabytków i niewłączonych do wojewódzkiej ewidencji zabytków